

М. Г. Чумаченко

Капітал

КАПІТАЛ (нім. Kapital, франц. capital, від лат. capitalis – головний) – сукупність ресурсів, факторів виробництва й обігу, необхідних для створення та реалізації *товарів* і *послуг*; матеріальні ресурси або інші цінності (кошти), накопичені у результаті виробничої чи комерційної діяльності; [гроші](#), інвестовані в [активи](#), що приносять [дохід](#). К. виникає як результат накопичення і виробництва. У процесі [відтворення](#) він послідовно набуває грош. (перетворення грошей у товари), вироб. (виготовлення товарів), товар. (перетворення товарів у гроші) форм, сукупність яких становить пром. К. (від нього відокремлюють [капітал торговельний](#) і банківський). К. дає можливість виробляти споживчі блага, але є проміж. продуктом для поч. нових вироб. циклів. Процеси накопичення та формування К. значно впливають на розвиток нац. виробництва. Існує багато різновидів К., які можуть доповнювати один одного, а також критеріїв його класифікації. Так, залежно від джерел фінансування розрізняють влас., позичк. і залучений К.; за способом перенесення вартості – осн. і оборот.; за формою власності – [акціонерний капітал](#), держ., приват. (індивід.), спіл., пайовий; за випуском та сплатою – номінал. (оголошений), випущений, оплачений, неоплачений; за відповідністю правовим нормам – легал. (контролюється органами держ. упр. і суспільством) та нелегал.; за характером використання власниками – споживаний (з часом втрачає функції К.) і накопичуваний; за формою надходження у процесі кругообігу – [грошовий капітал](#), вироб. і товар.; за характером використання у госп. процесі – працюючий та непрацюючий («мертвий»); за метою використання – інвестиц. й інновац.; за формами інвестування – фінанс., матеріал., нематеріал.; залежно від джерел надходження коштів – нац. (вітчизн.) й іноз.; залежно від суб'єктів – [венчурний капітал](#) і банків. тощо. Уперше спробу проаналізувати К. зробив Аристотель, сам термін (у сучас. розумінні) запровадив у наук. обіг бл. 1770 А.-Р. Тюрґо. У подальшому представники різних наук. шкіл тлумачили його по-різному, зокрема класик екон. теорії А. Сміт вважав К. лише накопичений у результаті праці запас речей (засоби та знаряддя праці, одяг, їжа та ін.) або грошей, признач. для подальшого виробництва й отримання доходу (також виокремив осн. і оборот. К.). Д. Рікардо й А. Маршалл зараховували до К. передумови й засоби виробництва, Е. Бем-Баверк – сукупність проміж. продуктів, створених на кожному етапі вироб. циклу. Аналог. підходи присутні й у сучас. екон. науці (П. Самуельсон). К. Маркс розглядав К. як категорію соц. характеру, певні відносини між різними прошарками

суспільства. На його думку, здатність грошей створювати додатк. вартість перетворює їх на К. (вартість, що приносить додатк. вартість). При цьому додатк. вартість виникає тільки завдяки праці найманих робітників, а власник грошей, який отримує цю вартість, є капіталістом. Визнаючи, що [капіталізм](#) протягом відносно короткого часу створив потужні продуктивні сили, К. Маркс водночас наголошував, що у силу притаман. йому нездолан. суперечностей капіталіст. лад повинен поступитися соціалістичному. Нині, в умовах [інформаційного суспільства](#), визначал. стає інтелектуал. К. у вигляді інформації в усіх її проявах (освіта, знання, наук. праця тощо). Разом із тим змінюються і відносини власності: якщо раніше К. можна було сприймати фізично (у конкретно-речовому вигляді), то в інформ. суспільстві більша його частина існує у формі абстракт. одиниць (мільйони або мільярди грош. одиниць). Власність на засоби праці поступово втрачає визначал. місце, хоча реалізувати інтелектуал. надбання як К. без наявності конкретно-речових засобів (напр., грошей), як правило, неможливо.

Рекомендована література

1. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов / Пер. с англ. Москва, 1962;
2. Макконнел К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика / Пер. с англ. К., 1993;
3. Ніколенко Ю. В. Основи економічної теорії: Підруч. К., 2003.

Бібліографічний опис:

Капітал / М. Г. Чумаченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-9410>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).